

Holtukban is megalázva

A dögtemetőben kivégzett magyarokra ma is szemetet hordanak

Mit is jelent csúrogi magyarnak lenni? Ebben a két szóban benne van az özvegység, az árvaság, a megaláztatás, a meghurcoltatás, a száműzetés.

Sokat hallottunk az 1942-es hideg napokról, annál kevesebbet az 1944-es véres megtorlásokról, pedig Vajdaság-szerbe végigsöpört a bosszú, a nemzetgyűlölet. Csúrogot sem kerülte el, sőt talán itt tetőzött.

1944 októberében bejöttek a partizánok, és október végén összeszedték az életerős magyar férfiak többségét a helybeli szerb lakosok segítségével. Két hét megaláztatás és kínzás után kivégezték őket.

Tíz hónapos voltam, mikor elvitték édesapámat. Soha többé nem jött vissza. Kivégezték.

Én sohasem mondhattam azt a kedves meleg szót, hogy ÉDESAPÁM. Hiányát egész életemen keresztül érzem.

Két hétig a nővérem hordta neki az ebédet a többi magyar gyerekekkel együtt, mivel az asszonyoknak kocsival, lóval dolgozni kellett a szerb gazdáknál, persze térítés nélkül.

Mikor a nővérem utoljára vitte az ebédet, azt mondták neki, hogy apád már nem éhes.

Látta, amint kocsik hagyják el a községháza udvarát, a kocsikról a halott emberek keze-lába lógott. A kocsik aljából csorgott a vér. A nővérem akkor 13 éves volt. A szörnyű látvány élete végéig elkísérte. A halottakat a falu szélén lévő sintérgödörben, azaz dögtemetőben földelték el. Ezzel is megalázták őket. Akik a halottakat hordták, úgy számoltak be, hogy kb. 3000 magyart temettek ott el, ugyanis a környékben kivégzett magyarokat is oda hozták. Természetesen pontos adatokat nem tudunk, csak a szemtanúk vallomására támaszkodhatunk.

Sajnos a bosszú, a nemzetgyűlölet túl nagy volt. Egyre többször hallatszott a falubeli szerbek körében, hogy nem akarnak a magyarokkal együtt élni. 1945. január 23-án Tito beleegyezésével kiűzték otthonukból a csúrogi magyarokat.

A reggeli órákban bejött hozzánk egy szerb fiú puskával a kezében és arra kényszerített bennünket, hogy öt perc alatt hagyjuk el a házat, mert különben mindannyiunkat lelövöldöz. Édesanyám nem akart menni. - Lőj le bennünket is - mondta. Akkor a testvéreim elkezdtek sírni, hogy „anya gyerünk, gyerünk”. A bátyám befogta a lovakat, édesanyám a kocsira pakolt, amit tudott: ruhaneműt és élelmet, s már arra nem volt ideje, hogy felöltöztessen bennünket, hanem pokrócba csavart és úgy rakott a kocsira. Én egyéves voltam az egyik néném 4, a bátyám 11 és az idősebb nővérem 13 éves volt.

Elindultunk kocsival, de két sarok után lezavartak róla, a kocsit elhajtották, és mi ott maradtunk élelem és meleg ruha nélkül. Az utcákból kis batyukkal a kezükben ballagtak a megrémült magyarok, főleg öregek, asszonyok és gyerekek, utánuk puskával a partizánok. A piacra tereltek a népet. Itt mindent elszedtek tőlük. Pénzt, iratokat, ékszereket. Aki nem adta a fülbevalóját, annak kitépték a füléből. Délután négy óráig várták a sorsuk beteljesülését a megalázott magyarok. - Tiszába velük! - kiabálták többen is a szerb járókelők közül, akik mindenféle szitkokat szórtak a megrémült, átfázott emberekre.

Már esteledett, amikor elindították őket Járek felé.

A kisbabás családok egy részét tehervagonba rakták, a többiek pedig gyalog indultak el.

Nagyon hideg volt. Térdig ért a hó és mínusz 20 fok alatt volt a hőmérséklet. Aki nem tudott menni, azt puska-tussal verték. Az asszonyok és a gyerekek sírtak. A könnycsepp ráfagyott az arcukra. Sokuknak megfagyott a lába. Az első áldozat Járek felé egy három hónapos kisbaba volt, aki megfagyott az édesanyja karján.

A Zsablyán áthaladó megdermedt, elcsigázott menet a zsabylai szerb lakosok leköpdösték, megdobálták és halált kiáltottak rájuk. A magyar lakosok pedig könnyes szemmel nézték őket, és pokrócokat adtak a megdermedt embereknek, nem gondolva azt, hogy egy hét múlva ugyanez a sors vár rájuk is.

Másnap hajnalban ért a meggyötört, átfázott menet Járekra. Csúrog és Járek között 33 kilométer van. Ezen a hosszú úton kellett átszenvedniük magukat a térdig érő hóban.

Járek német falu volt, előzőleg elűzték a németeket, majd a faluban koncentrációs tábort létesítettek a partizánok.

Itt 25-30 embert raktak egy szobába, nem nézve azt, hogy a családtagok együtt vannak-e.

A szobákban szalma volt leterítve, tele tetűvel. Másnap mindenki megalázva, szégyenkezve vakaródzott a tetvektől, a partizánok pedig kinevették őket. Egy hét után megérkeztek a zsbalyai magyarok, akik elmondták, hogy Csúrogon a szerb lakosok kifosztották a magyar házakat. Majd tavasszal megérkeztek az otthonukból kiűzött morszori magyarok is.

Keserű sors várt a tábor lakóira. Kukoricát daráltak csutkástól, azt főzték só nélkül, és azzal etették az embereket, mint az állatokat. Nagyon sokan megbetegedtek és meghaltak, közöttük sok kisgyermek is. Egy partizán nő volt a parancsnok, aki lóháton járt és verte a tábor lakóit, mondván, hogy mindennap legalább száz embernek meg kellene halni, akkor az életben maradottaknak jobb bánásmódban lesz részük.

A halottakat kocsira rakták, volt, aki még élt, mikor elvitték és a német kriptákba dobálták. Mikor a sírboltok megteltek, a halottakat lerakták a földre, és leöntötték mésszel. Gyászolni nem volt szabad őket. A gyász csak a szívekben élt.

A háború után Jugoszlávia Népfelszabadító Bizottságának adatai szerint a járeki táborban 3632 magyar sínylódott. (Adat dr. Mészáros Sándor *Holtta nyilvánítva* című könyvéből).

Öt kegyetlen hónap után Járekról Szépligetre (Gajdobrára) hajtottak bennünket. Aki itt halt meg, annak már deszkából ládát készítettek, abban temették el. A bánásmód valamivel kíméletesebb volt - legalábbis a halottak részére.

Végül 1945. szeptember derekán papírral a kezükben szabadon engedték a tábor lakóit.

A papíron az állt, hogy bárhova mehetnek Csúrog, Zsabya és Morszor kivételével. Ezt a döntést az akkori Vajdasági Képviselőház Elnöksége hozta meg a belügyi szervek javaslatára. (A papír pecséttel és aláírással van el látva.)

Így váltak földönfutókká a meggyötört, megalázott, megkínzott, kifosztott és egy szál ruhában maradt, cson-

tig lesóványodott magyarok. Közöttük az én édesanyám is, negyedmagával. A házukban azóta is mások laknak, a földünket mások szántják.

1946 februárjában a zsbalyai járási Népbíróság döntést hozott, mely kimondta, hogy alkalmazni kell a kimondott kollektív bűnösséget a magyarok felett. Ez a papír is pecséttel, aláírással van ellátva.

Ezzel a döntéssel osztották vagy adták el a magyarok házait és földjeit. Az ingóságait már addigra elrabolták, széthúzták.

A kegyetlen poklot túlélő, hontalanná vált magyarok szétszóródtak szerte a világban. Oda mentek, ahol a munkájukért befogadták őket.

Az átélt szörnyűségekre nem emlékezhetek, hisz nagyon kicsi voltam, azonban édesanyám nagyon sokat mesélt róla. Édesapám hiánya és a koncentrációs tábor (ahol nagyon megbetegedtem, az utolsó kenetet is rám adták), a szegénység, a hontalanság végig kísért egész eddigi életemen. Már gyermekkoromban megértettem, hogy miért nincs apám és miért sírt és dolgozott annyit édesanyám, és miért kellett mindig másik házban lakni és miért nem volt ágyam, mint másnak. Megértettem és éreztem, hogy milyen borzasztó nagy igazságtalanság történt velünk.

Később még szomorúbbá tett az a tudat, hogy mást tanítottak az iskolában és mást az édesanyám.

Azóta sok idő elmúlt. Az ártatlanul kivégzett magyaroknak még a mai napig sincs fejfájuk, a sírhelyüket lassan belepi a szemét, amit a környék lakói hordanak rájuk.

Vártam, hogy a történészek feldolgozzák, mi is történt 1944-ben, de sajnos ezt nem tették. Ezért magam kezdtem kutatni a csúrogi túlélők után, és a vallomásaikat leírtam.

A lelki szemeim előtt, mint egy film úgy peregnek le édesanyám szavai és a túlélők vallomásai. Beigazolódott, hogy nem mindig az az igazság, amit a győztesek írnak, hanem amit a túlélők elmondanak. 1996-ban az összegyűjtött vallomásokból, dokumentumokból könyvet írtam. A címe *Visszatekintés a múltba*. A könyvet a tóthfalui Logos Könyvkiadó adta ki, amiért nagy hálával tartozok ft. Utasi Jenő atyának és a megboldogult Keszég Károly újságírónak. Ugyanis a Forum Könyvkiadó nem volt hajlandó kiadni, így a *Napló* hetilap Karcsi vezetésével ezt megtette.

1999-ben megjelent a következő könyvem *Keresem az apám sírját* címmel.

Ebben a könyvben a csúrogi áldozatok mellett felsoroltam a zsablyai és a mozsori áldozatok nevét is, de az adatok nem teljesek.

A többéves küzdelmemnek nem sok eredménye lett. Azonban annyi mindenképpen, hogy a Tartományi Képviselőházban több alkalommal is módomban volt szóvá tenni és követelni, hogy nyilvánítsák semmissé a háborús bűnösség terhét. A Vajdasági Képviselőház ezt meg is tette.

Kimondta, hogy nem ismeri el a kollektív bűnösséget. Mégis úgy érzem, hogy ez nekünk nem elég. Ezt ki kell mondania a Szerb Képviselőháznak is. Bennünket kiűzték a szülőfalunkból, mindenünket elvettek, koncentrációs táborba zártak, apáinkat kivégezték, és mindezekért a szörnyűségekért senki sem kért bocsánatot.

Nenad Čanaknak, a Vajdasági Képviselőház elnökének javaslatára alakult egy ankétbizottság a Képviselőházban, melynek az volt a feladata, hogy feldolgozza az 1941-től 1945-ig történő eseményeket. Mint tartományi képviselő a bizottság tagjaként szerettem volna kettéválasztani a háború előtti és a háború utáni időszakot. Ugyanis a háborúban ideológiai alapon történtek a kivégzések, persze nagyon sok ártatlan ember esett akkor is áldozatul. Az úgynevezett felszabadulás után viszont kimondottan nemzeti alapon végezték ki a magyarokat, mindennemű bírósági eljárás nélkül. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a magyarok között nem volt egy bűnös sem, de az összes kivégzett csúrogi és zsablyai magyar nem volt bűnös, és azok sem, akiket a koncentrációs táborba zártak.

Azt sem mellékes azonban megjegyezni, hogy a magyar katonaság bevonulásakor a szerbek kezdték a lövöldözést.

A bizottság tagjaként alkalmam volt betekinteni a Vajdasági Múzeum irattárába. Kezembe került az 1944-es kivégzettek egy listája. Azon a listán több mint 400 csúrogi név szerepelt. A címloldal pedig ez volt: A LIKVIDÁLT HÁBORÚS BŰNÖSÖK. Bírósági végzés sehol. Ezen a listán voltak olyan nevek, amelyekkel én a kutatásom során nem találkoztam.

Így a kivégzett magyar áldozatok száma, amit sikerült összeszedni, a következő:

Csúrog: 550
Zsablya: 254
Mozsor: 61

A járeki koncentrációs táborban 45 csúrogi felnőtt és 44 gyermek halt meg. Ugyanott a zsablyai áldozatok szá-

ma 21 felnőtt és 10 gyermek. A mozsori áldozatok száma Járekon 4 felnőtt és 11 gyermek.

A szépligeti táborban 14 csúrogi magyar halt meg, közülük 4 személy felnőtt, a többi gyermek.

A zsablyai áldozatok száma 8, egy felnőtt van közöttük. A mozsori halottak száma 5, egy felnőtt van közöttük.

A névsor sajnos még nem teljes. Talán soha nem is lesz az. Számomra és azok számára, akik minden évben ott vannak a megemlékezésen Csúrogon, nem a számok a fontosak, hanem hogy azon a helyen, ahova valamikor a dögöket dobálták, ott vannak az ártatlanul kivégzett magyarok is, ezzel is megalázva. Bár a csontjaikat már eltüntették, de a szeretteinknek nem csak csontjuk volt, hanem szívük is, és a szívük mégis csak ott porladt el. Ezért emlékezünk meg minden évben 1994 óta ezen a helyen. Ezek az ártatlanul kivégzett emberek mindannyiunk áldozata kell, hogy legyen, nem csak a hozzátartozóké.

1994-ben a szomorú esemény ötvenedik évfordulója alkalmából mint tartományi képviselő engedélyt kértem, hogy megemlékezhessünk Csúrogon a sintérgödörmél az ártatlanul kivégzett magyarokról. Engedélyt persze nem kaptam. Mégis elmentünk. Mint ahogy azóta is minden évben. Sajnos a keresztek csak néhány napig állnak, mert valakik mindig eltüntetik.

2002 októberében mint tartományi képviselő, a saját felelősségemre, felállítottunk egy kőből készült emléktáblát, engedély nélkül, ugyanis engedélyt soha nem kaptunk, amelyen ez állt:

AKIKÉRT NEM SZÓLT A HARANG
1944/45

Egy hét után a táblát ledöntötték. November harmadikára újból felállítottuk. Ekkor tartottuk a megemlékezést.

A megemlékezésen először volt jelen a Vajdasági Képviselőház szerb ajkú alelnöke, aki fejet hajtott az ártatlanul kivégzett magyarok előtt. Azt hittem, azt hittük, hogy új fejezet kezdődik társadalmi-politikai életünkben. Talán ezután az emléktábla örökké állni fog.

Nem így történt. Harmadnapra a vandálok újra ledöntötték, és ezúttal kalapáccsal szétverték, hogy ne lehessen újra felállítani.

Azonban a következő évben ismét elhelyeztünk egy keresztet, mint ahogy eddig is tettük. A 2005-ben felállított kereszt 2006. április 19-éig állt. Ez volt eddig a leg-hosszabb idő.

2006. április 17-én meghozták a rehabilitációról a törvényt és utána két napra, 19-én már nem állt ott a kereszt, letörték és eldobták, sőt az emléktábla-darabokat is még

apróbbra verték és szétdobálták. Ezzel a vandál cselekedettel akarták a tudunkra adni, hogy nem értenek egyet a rehabilitációs törvénnyel.

Hatvan év után végre meghozták a rehabilitációról a törvényt, amit már nagyon régen vártunk. Azonban ez a törvény csak arra érvényes, aki egyénileg kéri a rehabilitációt a hozzátartozójáért vagy önmagáért. A háborús bűnösséget az összes csúrogi, zsablyai magyarra mondták ki, kollektív bűnösnek kiáltottak ki bennünket, most mégis egyénileg kell kérni a rehabilitációt, és majd a bíró „jó akaratától” függően veszik le rólunk ezt a terhet.

Remélem, hogy egyszer mégis rehabilitálják mindazokat, akiket ártatlanul meghurcoltak és kivégeztek.

Addig is minden évben meg kell emlékeznünk az ártatlanul kivégzett magyarokra, hogy az utókor se feledje el őket.

2006. október 29-én egy újabb kőtáblát állítottunk fel a következő felirattal:

KŐBE VÉSETT FÁJDALOM
1944/45

A kőtábla mellett egy keresztet helyeztünk el, amelyre Légvári Sándor a következő feliratot véste:

*Giz-gaz, dimb-domb, jeltelen sírok
Mért fáj az másnak, ha én itt sírok*

Ezen a megemlékezésen részt vett dr. Becsey Zsolt EU-parlamenti képviselő és Egeresi Sándor, a Vajdasági Képviselőház alelnöke.

Parlag I.